

Δ' στάσιμο, στ. 944 -987

Κείμενο

ΧΟ. Ἔτλα καὶ Δανάας οὐράνιον φῶς
ἀλλάξει δέμας ἐν χαλκοδέτοις
(945) αὐλαῖς· κρυπτομένα δ' ἐν
τυμβήρει θαλάμῳ κατεζεύχθη·
καίτοι καὶ γενεᾷ τίμιος, ὧ παῖ παῖ,
καὶ Ζηνὸς ταμιεύε-
(950) σκε γονὰς χρυσορύτους.
Ἄλλ' ἄ μοιριδία τις
δύνασις δεινά·
οὔτ' ἂν νιν ὄλβος οὔτ' Ἄρης,
οὐ πύργος, οὐχ ἀλίκτυποι
κελαιναὶ νᾶες ἐκφύγοιεν.

στροφή α'

Ζεύχθη δ' ὀξύχολος παῖς ὁ Δρύαντος,
(956) Ἥδωνῶν βασιλεύς, κερτομίσις
ὀργαῖς ἐκ Διονύσου
πετρώδει κατάφαρκτος ἐν δεσμῶ.
Οὔτω τᾶς μανίας δει-
νὸν ἀποστάζει
(960) ἀνθηρόν τε μένος. Κεῖ-
νος ἐπέγνω μανίαις
ψαύων τὸν θεὸν ἐν κερ-
τομίσις γλώσσαις.
Παύεσκε μὲν γὰρ ἐνθέους
γυναῖκας εὐίον τε πῦρ,
(965) φιλαύλους τ' ἠρέθιζε Μούσας.

αντιστροφή α'

Παρά δὲ κυανέαιν σπιλάδοιν διδύμας ἀλὸς
ἀκταὶ Βοσπόριαι ἰδ' ὁ Θρηκῶν <ήϊων >
(970) Σαλμυδησσός, ἴν' ἀγχίπολις Ἄρης
δισσοῖσι Φινεΐδαις
εἶδεν ἀρατὸν ἔλκος
τυφλωθέν ἐξ ἀγρίας δάμαρτος
ἀλαὸν ἀλαστόροισιν ὀμμάτων κύκλοις
(975) ἀραχθέντων ὑφ' αἱματηραῖς
χεῖρεςσι καὶ κερκίδων ἀκμαῖσιν.

στροφή β'

Κατὰ δὲ τακόμενοι μέλεοι μελέαν πάθαν
(980) κλαῖον, ματρὸς ἔχοντες ἀνύμφευτον γονάν·
ἀ δὲ σπέρμα μὲν ἀρχαιογόνων
ἄντασ' Ἐρεχθειδᾶν,
τηλεπόροις δ' ἐν ἄντροις
τράφη θυέλλησιν ἐν πατρώαις
(985) Βορεάς ἄμιππος ὀρθόποδος ὑπὲρ πάγου
θεῶν παῖς· ἀλλὰ κάπ' ἐκείνη
Μοῖραι μακραίωνες ἔσχον, ὦ παῖ.

αντιστροφή β'

Baldassare Peruzzi, Ο χορός του Απόλλωνα και των μουσών

Κείμενο -Μετάφραση

<p>Ἔτλα καὶ Δανάας οὐράνιον φῶς ἀλλάξει δέμας ἐν χαλκοδέτοις (945) αὐλαῖς· κρυπτομένα δ' ἐν τυμβήρει θαλάμῳ κατεζεύχθη·</p>	<p>Συνέβη και η Δανάη το ουράνιο φως να το ανταλλάξει ζωντανή μέσα σε μπρούτζινο δῶμα· και κρυπτόμενη μέσα σε τυμβήρη θάλαμο φυλακίστηκε·</p>
<p>καίτοι καὶ γενεᾷ τίμιος, ὧ παῖ παῖ, καὶ Ζηνὸς ταμιεύε- (950) σκε γονὰς χρυσορύτους.</p>	<p>Και ὁμως ἦταν ἀπὸ ἐντιμη γενιά, παιδί μου και ἀπὸ τον Δία ἀποθησαύριζε σπέρμα, χρυσή βροχή.</p>
<p>Ἄλλ' ἄ μοιριδία τις δύνασις δεινὰ·</p>	<p>Ἀλλὰ η δύναμη της μοίρας εἶναι δύναμη δεινή.</p>
<p>οὔτ' ἂν νιν ὄλβος οὔτ' Ἄρης, οὐ πύργος, οὐχ ἀλίπτυποι κελαιναὶ νᾶες ἐκφύγοιεν.</p>	<p>Οὔτε τα πλούτη, οὔτε ο Ἄρης, οὔτε οι πύργοι, οὔτε τα θαλασσόδάρτα μαύρα καράβια μποροῦν να της ξεφύγουν.</p>
<p>κθῆ δ' ὀξύχολος παῖς ὁ Δρύαντος, <i>αντ. β'</i> ἰωνῶν βασιλεύς, κερτομίσις ὀργαῖς· ἐκ Διονύσου πετρώδει κατάφαρκτος ἐν δεσμῶ.</p>	<p>Δέθηκε και ο ἀψὺς γιος του Δρύαντα, ο βασιλιάς των Ηδωνῶν, για τη υβριστική του οργή· ἀπὸ τον Διόνυσο δέθηκε μέσα σε πέτρινο κατάφρακτο κελί.</p>
<p>Οὔτῳ τᾶς μανίας δει- νὸν ἀποστάζει (960) ἀνθηρὸν τε μένος.</p>	<p>Και ἔτσι ἀπὸ τη μανία δεινή στραγγίζει και ἀνθηρὴ η λύσσα.</p>
<p>Κεῖ- νος ἐπέγνω μανίαις</p>	<p>Εκεῖνος εἶχε ἐπίγνωση της τρέλας του</p>

<p>ψαύων τὸν θεὸν ἐν κερ- τομίῳις γλώσσαις.</p>	<p>προβάλλοντας τον θεό με υβριστική γλώσσα.</p>
<p>Παύεσκε μὲν γὰρ ἐνθέους γυναῖκας εὐίον τε πῦρ, (965)φιλαύλους τ' ἠρέθιζε Μούσας.</p>	<p>Γιατί καταπράυνε μεν τις μαινόμενες γυναίκες, το βακχικό πυρ και ερέθιζε τις Μούσες που αγαπούν τον αυλό.</p>
<p>Παρά δὲ κυανέαιν σπιλάδοιν <i>στρ. β'</i> διδύμας ἀλὸς ἀκταὶ Βοσπόριαι ἰδ' ὁ Θρηκῶν <ήϊων > (970)Σαλμυδησοῦς· ἴν' ἀγχίπολις Ἄρης δισσοῖσι Φινεΐδαις εἶδεν ἀρατὸν ἔλκος τυφλωθὲν ἐξ ἀγρίας δάμαρτος ἀλαὸν ἀλαστόροισιν ὀμμάτων κύκλοις (975)ἀραχθέντων ὑφ' αἵματηραῖς χεῖρεςσι καὶ κερκίδων ἀκμαῖσιν.</p>	<p>Κοντά στη μαύρη θάλασσα που σμίγουν δυο πελάγη, οι ακτές του Βόσπορου και η Θρακική ακτή του Σαλμυδησοῦ· εκεί ο πολιοῦχος Ἄρης στους δυο Φινεΐδες αντίκρουσε φρικτή πληγή που προκλήθηκε από άγρια μητριά στις τυφλές από την κακομεταχείριση κόγχες στων ματιῶν που ξεριζώθηκαν από ματωμένα χέρια και σαΐτες μυτερές.</p>
<p>Κατὰ δὲ τακόμενοι μέλεοι μελέαν πάθαν <i>αντ.β'</i> (980)κλαῖον, ματρὸς ἔχοντες ἀνύμφευτον γονάν·</p>	<p>Ἐλιωναν οι μαύροι και τη μαύρη τους τη μοίρα, ἐκλαιγαν, γέννημα από ολέθριο γάμο·</p>
<p>ἀ δὲ σπέρμα μὲν ἀρχαιογόνων ἄντασ' Ἐρεχθειδῶν, τηλεπόροις δ' ἐν ἄντροις</p>	<p>σπέρμα παλιάς γενιάς και αυτή από τους Ερεχθειδες, στις μακρινές σπηλιές</p>

<p><i>τράφη θυέλλησιν ἐν πατρώαις, (985)Βορεὰς ἄμιππος ὀρθόποδος ὑπὲρ πάγου θεῶν παῖς·</i></p>	<p>μεγάλωσε μέσα στις πατρικές θύελλες, η κόρη του βοριά γρήγορη σαν ἄλογο πάνω από τον πάγο· θεῶν παιδί</p>
<p><i>ἀλλὰ κάπ' ἐκείνα Μοῖραι μακραίωνες ἔσχον, ὦ παῖ.</i></p>	<p>ἀλλὰ και από εκείνα Μοῖρες αγέραστες τη σύντριψαν παιδί μου.</p>

Πίνακας του [Τζ. Γ. Γουότερχαουζ](#). Τα κύματα ἔφεραν τη λάρνακα στις ακτές της [Σερίφου](#), όπου μπλέχτηκε στα δίκτυα του ψαρά [Δικτύος](#), ἀδελφού του βασιλιά [Πολυδέκτη](#).

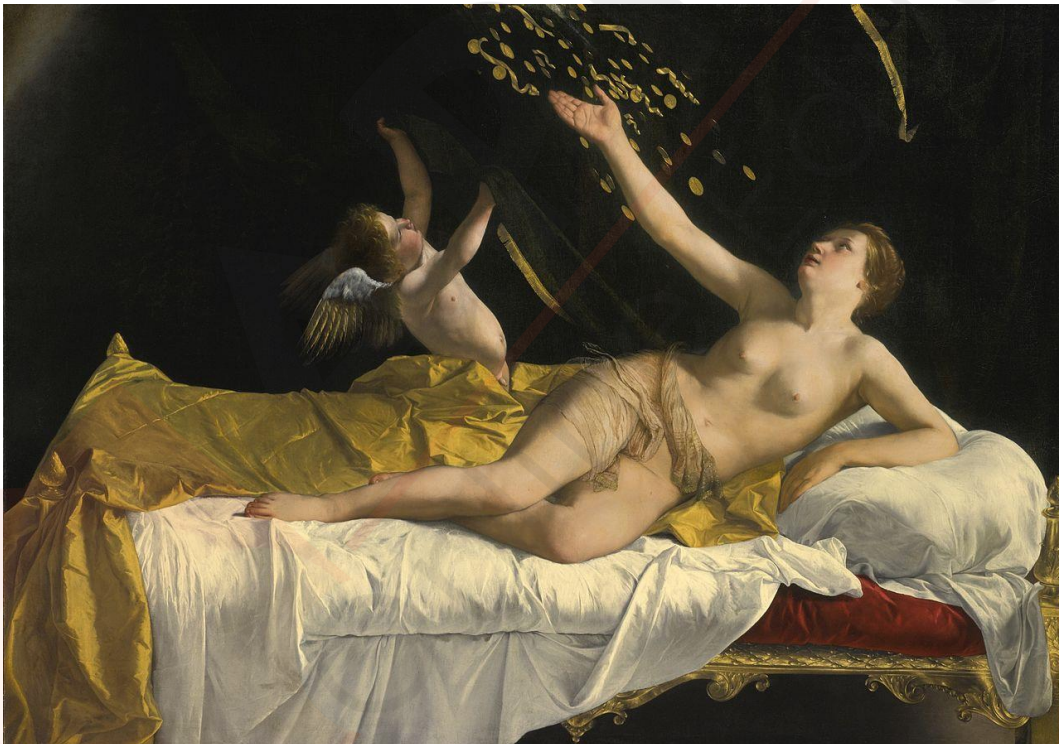
J. G. Waterhouse, Τα κύματα ἔφεραν τη λάρνακα στις ακτές της Σερίφου, όπου μπλέχτηκε στα δίκτυα του ψαρά Δίκτυος, ἀδελφού του βασιλιά Πολυδεκτη.

Νόημα

Ο χορός, συγκινημένος από το δράμα της Αντιγόνης παραλληλίζει τη ζωή της με εκείνην

α. της *Δανάης* που κλείστηκε από τον πατέρα της σε χάλκινο κουβούκλιο για να μην γεννήσει γιο από τον οποίο θα κινδύνευε ο θρόνος του ἀλλά ο Δίας, με τη μορφή χρυσής βροχής εισχώρησε στη φυλακή της Δανάης και από αυτή την ἔνωση γεννήθηκε ο Περσέας, *Ζηνός ταμιεύεσκε γονάς χρυσορύτους*, ο οποίος σκότωσε τον παππού του και του πήρε τον θρόνο·

β. του *Λυκούργου*, του βασιλιά των Ηδωνών της Θράκης που και αυτός κλείστηκε σε φυλακή από τον θεό Διόνυσο επειδή προσπάθησε να εμποδίσει τη λατρεία του, όμως *κεῖνος ἐπέγνω μανίαις / ψαύων τὸν θεὸν ἐν κερτομίοις γλώσσαις* και, στη φυλακή, κατάλαβε το λάθος του· γ. του *Φινέα*, του βασιλιά της θρακικής Σαλμυδησοῦ του οποίου τα παιδιά που είχε αποκτήσει με την πρώτη του γυναίκα, την Κλεοπάτρα τύφλωσε, με τις σαίτες του αργαλειού, η δεύτερη γυναίκα του Εἰδοθέα, *εἶδεν ἀρατὸν ἔλκος / τυφλωθὲν ἐξ ἀγρίας δάμαρτος / ἀλαστόροισιν ὀμμάτων κύκλοις / ἀραχθέντων ὑφ' αἱματηραῖς / χεῖρεσσι καὶ κερκίδων ἀκμαῖσιν*. Και στα τρία παραδείγματα ο χορὸς υποστηρίζει ότι κανείς δεν μπορεί να αποφύγει την ακατανίκητη δύναμη της μοίρας ούτε με τον πλούτο, ούτε με τον πόλεμο, ούτε με τα φρούρια ούτε με την ταχύτητα των πλοίων, *Ἄλλ' ἀμοιριδία τις / δύνασις δεινά· / οὔτ' ἂν νιν ὄλβος οὔτ' Ἄρης, / οὐ πύργος, οὐχ ἀλίκυτοι / κελαιναὶ νᾶες ἐκφύγοιεν*.

Oracio Gentileschi, 1621, Δανάη

Γραμματολογικά - Πραγματολογικά - Ερμηνευτικά σχόλια

<i>ἔτλα</i>	τολμώ να κάνω κάτι ενάντια στις πεποιθήσεις ή διαθέσεις μου είτε αγαθές είτε κακές, οπότε, έχω το θάρρος, την αυθάδεια, τη σκληρότητα ή την υπομονή να κάνω κάτι, ριζικός τύπος που δεν απαντά στον ενεστ. (από το οποίο προέρχεται ο παρακ. <i>τέτληκα</i> , ή το ρήμα <i>τολμάω</i>)· μέλ. <i>τλήσομαι</i> , δωρ. <i>τλάσομαι</i> · περισσότερο κοινή η χρήση του αορ. β' <i>ἔτλην</i> (όπως αν προερχόταν από ενεστ. * <i>τλήμι</i>), δωρ. <i>ἔτλᾶν</i> .
<i>κατεζεύχθη</i>	παθητ. αόρ. α' γ' εν. προς. του ρήμ. <i>καταζεύγνυμαι</i> < <i>κατά</i> + <i>ζεύγνυμαι</i> : ζευγαρώνω μαζί
<i>ταμιεύεσκε</i>	έχω την επιστασία των εσόδων και εξόδων, είμαι θησαυροφύλακας, ταμίας.
<i>χρυσορ(ρ)ύτους</i>	αυτός που έχει χρυσά ρεύματα, σε Αισχύλ.· ποιητ. <i>χρυσόρυτος</i> , -ον, <i>γοναί χρυσόρρυτοι</i> , λέγεται για τον Περσέα, τον γιο της Δανάης, σε Σοφ.
<i>μοιρίδια</i>	<i>μοιρίδιος</i> -α -ον και -ος -ον (<i>μοῖρα</i>) : προορισμένος από τη Μοίρα, πεπρωμένος, προκαθορισμένος, λατ. <i>fatalis</i> , <i>μοιρίδιον ἄμαρ</i> : η προκαθορισμένη μέρα του θανάτου· <i>μοιρίδια τίσις</i> · <i>ἄ μοιρίδια δύνασις</i> : η δύναμη του πεπρωμένου.
<i>δύνασις</i>	<i>δύναμις</i>
<i>ὄλβος</i>	ευτυχία, ευδαιμονία, αγαθά, πλούτος, αφθονία
<i>άλικτυποι</i> < <i>άλικτυπος</i> -ον	<i>ἄλς</i> (αλάτι, θάλασσα) + <i>κτυπῶ</i> : αυτός που χτυπιέται στη θάλασσα, λέγεται για πλοία σε κακό καιρό και για κύματα, που ηχούν με θόρυβο στη θάλασσα.
<i>κελαινάι</i> < <i>κελαινός</i> -η -όν	<i>μελαναί</i>
<i>νάες</i>	<i>νήες</i>
<i>κερτομίσις</i> <i>γλώσσαις</i>	< <i>κέαρ</i> + <i>τέμνω</i> : αυτός που κεντά την καρδιά, πειρακτικός, λοιδορός, ονειδιστικός· <i>διακερτομίσις ἐπέεσσι</i> : σκωπτικά, απατηλά, <i>κέρτομος χαρά</i> .
<i>ἐπέγνω</i> < <i>ἐπιγιγνώσκω</i>	οριστ. αορ. β', γ' ενικό προσ. : κοιτάζω, γίνομαι μάρτυρας, παρατηρώ, διακρίνω
<i>εὖιον πῦρ</i> : βακχικός δαυλός	<i>εὐοῖ εὐᾶν</i> (διονυσιακά επιφωνήματα) : εβίβα

σπιλάδων (δουκός αρ.)	σπιδάς -άδος : βράχος πάνω στον οποίο χτυπούν τα κύματα της θάλασσας, χείλος βράχου, ξέρα, σκόπελος, πλάκα.
άγχιπολις	< άγχι + πόλις : αυτός που βρίσκεται κοντά στην πόλη, αυτός που κατοικεί πολύ κοντά
άρατόν	< άραομαι - ώμαι : καθαριέμαι
έλκος	< έλοξ (:αυλάκι), αυλαξ < έλκω· πληγή.
δάμαρ-τος	< δαμάζω· γυναίκα, σύζυγος, συμβία, σύντροφος.
άλαόν	< α στερητικό + λάω = video : αυτός που δεν βλέπει, τυφλός· έλκος άλαόν : εκτυφλωτική πληγή, δηλ. τύφλωση).
άλαστόροισιν < άλάστωρ -ορος	< άλαστος < άλαομαι : περιπλανιέμαι· τιμωρός Θεά, καταστροφικός άγγελος· βουκόλων άλάστωρ : η πληγή, η μάστιγα των βοσκών, λέγεται για το λιοντάρι της Νεμέας, αυτός που πάσχει, υποφέρει από εκδίκηση, άθλιος, καταραμένος.
κερκίδων < κερκίς -ίδος	στον όρθιο ιστό, ράβδος, μπαστούνι, βέργα ή χτένι με το οποίο τα νήματα του υφαιδιού χτυπούσαν και έκαναν πυκνό το ύφασμα, κάθε λεπτή, μακριά και ευθεία ράβδος, ράβδος μέτρησης· το μεγάλο οστόν του ποδιού, οστόν κνήμης, «καλάμι» ποδιού.
άκμαϊσι	αιχμή, άκρη, κόψη, χείλος· έπί ξυροϋ άκμηής : στην κόψη του ξυραφιού, σε κρισιμώτατο σημείο· άμφιδέξιοι άκμαί : τα ακροδάχτυλα και των δύο των χεριών.
τηλεπόροις	τήλε + πόροις : αυτός που ταξιδεύει ή φθάνει μακριά.

Η *Ηιών* ιδρύθηκε από άποικους από την Ερέτρια στην αριστερή όχθη του Στρυμόνα, σε απόσταση 25 σταδίων από την Αμφίπολη, της οποίας υπήρξε επίνειο και γι' αυτό από τις πηγές αναφέρεται χαρακτηριστικά ως «*Ηιών ή έπί Στρυμόνι*» ή «*Ηιών ή πρός Άμφιπόλει*». Από αυτήν ξεκινούσε ένας σπουδαίος υδάτινος δρόμος, ο οποίος, χρησιμοποιώντας τον πλωτό ποταμό Στρυμόνα (ως την Αμφίπολη) και στη συνέχεια την αρχαία Κερκινίτιδα λίμνη (μετέπειτα Αχινού), έφερνε στη θρακική ενδοχώρα, μερικά μόνο χιλιόμετρα νότια από την πόλη των Σερρών.

Η *Ηίονα* ήταν η αρχαία θρακική πόλη των Ηδωνών. Η ίδρυσή της ανάγεται στην αρχαϊκή εποχή και μνημονεύεται από τον Όμηρο.

Την Ηιόνα αναφέρει ο ιστορικός Θουκυδίδης στην Ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου ως τόπο *ιδιαίτερης στρατηγικής σημασίας* για τους Αθηναίους.

Η *Ηιών* ή Ηιόνα ή Ίον, κατά την αρχαιότητα, κατελήφθη από τους Πέρσες το 476 π.Χ. κατά τη διάρκεια των Περσικών Πολέμων. Ο Ξέρξης κατασκεύασε κοντά της γέφυρα για να περάσει ο περσικός στρατός στη Μακεδονία. Αργότερα, ο Πέρσης στρατηγός Βόγης την υπερασπίστηκε εναντίον των Αθηναίων, που είχαν επικεφαλής τον Κίμωνα, τον γιο του Μιλτιάδη.

Στη συνέχεια το 475 π.Χ. πολιορκήθηκε, προκειμένου να ενταχθεί στο «*Κοινόν της Δήλου*», (*Συμμαχία της Δήλου* ή *Δηλιακή Συμμαχία*), υπό την ηγεσία της Αθήνας. Επικεφαλής των συμμαχικών στρατευμάτων ήταν ο στρατηγός Κίμων. Στον Πελοποννησιακό πόλεμο, ο ιστορικός Θουκυδίδης, που ήταν στρατηγός την έσωσε από τον Βρασίδα, δεν κατόρθωσε όμως να ανακτήσει την Αμφίπολη, γι' αυτό καταδικάστηκε σε θάνατο, που τον απέφυγε μένοντας εξορία είκοσι χρόνια. Η Ηιών θα καταστραφεί από τους Άραβες.

Τα ερείπια της Ηιόνας (και της μετέπειτα βυζαντινής *Χρυσούπολης*) σώζονται μερικά χιλιόμετρα νοτιοδυτικά από το σημερινό χωριό Οφρύνιο Καβάλας, στην τοποθεσία «Τούζλα».

Δανάη : Ο βασιλιάς του Άργους, Ακρίσιος, είχε λάβει ένα χρησμό, σύμφωνα με τον οποίο θα τον σκότωνε ο εγγονός του. Γι' αυτό, αποφάσισε να κλειδώσει τη Δανάη μαζί με την τροφό της σε μια υπόγεια φυλακή της οποίας οι τοίχοι είχαν επενδυθεί με μεταλλικές πλάκες. Τη Δανάη, όμως, ερωτεύθηκε ο Δίας, που μεταμορφώθηκε σε χρυσή βροχή και έτσι εισχώρησε, από μία χαραμάδα, στη φυλακή της. Από την ένωση αυτή γεννήθηκε ο *Περσέας*.

Ο Ακρίσιος, όταν κάποτε άκουσε το κλάμα του παιδιού και έμαθε για τη γέννηση του εγγονού του, σκότωσε την τροφό και κλειδώνοντας τη Δανάη και τον μικρό Περσέα σε ένα μπαούλο, τους έριξε στη θάλασσα. Το μπαούλο ξεβράστηκε στη Σέριφο, όπου και το μάζεψε ο ψαράς Δίκτυς και το μετέφερε στον αδελφό του, το βασιλιά Πολυδέκτη, σώζοντας έτσι τη ζωή μητέρας και γιου. Κατά τον Φερεκύδη, ο Πολυδέκτης τους περιποιούταν σα να ήταν συγγενείς του. Δίπλα στον Δίκτυ ο Περσέας ενηλικιώθηκε.

Ο Πολυδέκτης τελικά αγάπησε την Δανάη, χωρίς να λαμβάνει όμως ανταπόκριση. Θεωρώντας τον Περσέα, εμπόδιο, του ανέθεσε το φόνο της θνητής Γοργόνας *Μέδουσας*, βέβαιος ότι θα σκοτωνόταν. Ο Περσέας όμως, λαμβάνοντας βοήθεια από τους θεούς, γύρισε θριαμβευτής, αποκεφαλίζοντας τη Μέδουσα και παίρνοντας το κεφάλι της μαζί του, σε ένα σάκο. Ωστόσο,

βρήκε τη μητέρα του ικέτιδα σε ναό, μαζί με τον Δίκτυ, καταδιωκόμενους από τον Πολυδέκτη. Τότε, έστρεψε το κεφάλι της Μέδουσας προς τον Πολυδέκτη, μετατρέποντάς τον σε πέτρα. Κατέστησε τον Δίκτυ βασιλιά της Σερίφου και επανάφερε τη Δανάη στην πατρίδα τους, το Άργος.

Ο μύθος αυτός είναι ένας από τους πιο χαρακτηριστικούς της ελληνικής μυθολογίας, που παρόμοια επαναλαμβάνεται σε πολλές αρχαίες θρησκείες, όπως η περίπτωση της διάσωσης στη θάλασσα ή ποταμούς προσώπων της Παλαιάς Διαθήκης (Ιησούς του Ναυή κ.ά.), της αρχαίας Ρωμαϊκής θρησκείας (Ρώμου και Ρωμύλου), αλλά κ.ά. Η *παρθενογένεση* αναφέρεται σε πολλούς μύθους στην ελληνική μυθολογία, απαντάται επίσης στην *αιγυπτιακή* και την *αρχαία ινδική* μυθολογία.

Οι *Ηδωνοί* και *Ήδωνες* ή *Ηδώνες* ήταν ισχυρός λαός της αρχαίας Θράκης, γνωστός για την οργιαστική λατρεία του Διονύσου και για τις συγκρούσεις του με τους Αθηναίους.

Λυκούργος, βασιλεύς των Ήδωνών Θράκης : Ο μυθικός βασιλιάς των Ηδωνών, Λυκούργος, αναφέρεται, εν συντομία, στην Ιλιάδα. Αργότερα, κατά την ανάπτυξη του αρχαίου δράματος στην Αθήνα, καλλιεργήθηκε ο μύθος της *εχθρικής αντιμετώπισης* του θεού Διονύσου από τον Λυκούργο τον οποίο ο θεός τιμώρησε οδηγώντας τον στην *παραφροσύνη*. Επίσης έστειλε σιτοδεία (λιμό) στη χώρα του η οποία θα έπαυε μόνο με τον θάνατο του Λυκούργου. Έτσι οι Ηδωνοί τον άφησαν στο Παγγαίο όρος, όπου *κατασπαράχθηκε από τα άλογά του*

Φινεύς, βασιλεύς της θρακικής Σαλμυδησοῦ : Ο Φινέας της Ανατολής ζούσε στη Σαλμυδησό, στα παράλια των ευρωπαϊκών θρακικών ακτών του Εύξεινου Πόντου, και ήταν Θράκας βασιλιάς. Είχε μαντικές ικανότητες που του έδωσε ο θεός Απόλλων και ήταν τυφλός, όπως ο Θηβαίος Τειρεσίας. Για τις αιτίες της τυφλότητάς του παραδίδονται διάφορες εκδοχές. Σε αυτές ο Φινέας μετεξελίσσεται από φιλόανθρωπο μάντη σε *βάρβαρο πατέρα* που αδιαφορεί εγκληματικά για τα παιδιά του· και στις δύο περιπτώσεις οι θεοί τον τιμωρούν.

Τον τύφλωσε ο Δίας, γιατί ανέχθηκε την κακοποίηση των παιδιών του από τη δεύτερη γυναίκα του. Σε αυτή τη σοφόκλεια εκδοχή, το όνομα της γυναίκας είναι Ειδοθέα και είναι κόρη του Κάδμου. Τύφλωσε τους Φινείδες με τις μυτερές σαΐτες του αργαλιού της και τους έριξε στη φυλακή ή να περιπλανιούνται στα μυτερά βράχια της Σαλμυδησοῦ θρητώντας για την τύχη τη

δική τους και της μητέρας τους. Οργισμένος ο Δίας, έβαλε στον Φινέα το δίλημμα να πεθάνει ή να ζήσει χωρίς να βλέπει το φως του ήλιου. *Ο Φινέας προτίμησε τη μακροζωία με αντάλλαγμα την όρασή του, και ο Ήλιος, ο θεός του φωτός, οργισμένος με την επιλογή, έστειλε εναντίον του Φινέα τις Άρπυιες. Οι Άρπυιες του άρπαζαν το φαγητό του και το λίγο που του άφηναν, ώστε να επιβιώνει και να μακροημερεύει, το ρύπαιναν αφήνοντας τα περιπτώματά τους επάνω. Πλούσιο φαγητό του άφηναν οι κάτοικοι των γύρω περιοχών του με αντάλλαγμα τις μαντείες του, όμως χωρίς κανένα όφελος για τον Φινέα. Εξάλλου, η αφόρητη μυρωδιά που αναδύοταν γύρω του τον καταδίκασε σε μοναξιά.*

Με τις μαντικές του ικανότητες ο Φινέας γνώριζε ότι θα απαλασσόταν από τις Άρπυιες, όχι και από την τυφλότητά του, όταν θα έφταναν στη χώρα του ο Αργοναύτες. Πράγματι, οι Αργοναύτες έφτασαν εκεί, θέλοντας να μάθουν από αυτόν τον δρόμο προς τους Κόλχους, και τον βρήκαν γέρο, σε άθλια κατάσταση, υποσιτισμένο και χωρίς τη δυνατότητα να πεθάνει, μια και είχε «κερδίσει» τη μακροζωία. Ο Φινέας υποσχέθηκε στους Αργοναύτες ότι θα τους υποδείξει την πορεία τους και τρόπους να αποφύγουν κινδύνους, αν και αυτοί, με τη σειρά τους, δεσμεύονταν να τον απαλλάξουν από τις Άρπυιες. Και οι Αργοναύτες οργάνωσαν το εξής σχέδιο για να προσελκύσουν τα φτερωτά τέρατα: Παρέθεσαν στον Φινέα πλούσιο τραπέζι, και εκείνες όρμησαν ξαφνικά από πάνω με πολύ βουή και άρπαξαν την τροφή. Μόλις τις είδαν οι φτερωτοί γιοι του Βορέα και της νύμφης Ωρείθυιας, ο Ζήτης και ο Κάλαης, αδελφοί της γυναίκας του Φινέα, της Κλεοπάτρας, γύμνωσαν τα ξίφη και τις καταδίωκαν στον αέρα. Και υπήρχε χρησμός οι Άρπυιες να πεθάνουν από τους Βορεάδες.

<http://www.greek-language.gr/>

Ἄλλ' ἀμοιριδία τις / δύνασις δεινά· / οὔτ' ἄν νιν ὄλβος οὔτ' Ἄρης, / οὐ πύργος, οὐχ ἀλίκτυποι / κελαιναὶ νᾶες ἐκφύγοιεν : Οι σύντομες φράσεις και η επανάληψη της άρνησης τονίζουν την φοβερή δύναμη της μοίρας από την οποία κανείς δεν μπορεί να ξεφύγει. Η μοίρα αποδεικνύεται υπέρτερφη από τη δύναμη των θεών. Η Δανάη *κρυπτομένα ἐν τυμβήρη θαλάμῳ κατεζεύχθη* και αυτό προοικονομεί και το τέλος της Αντιγόνης.

Σε σπηλιά, *πετρώδει κατάφαρκτος ἐν δεσμῶ* φυλακίστηκε και ο Λυκούργος, ο βασιλιάς των Ἴδωνών της Θράκης επειδή προσπάθησε να παρεμποδίσει τη διάδοση της λατρείας του Διονύσου. Το τέλος του Λυκούργου προοικονομεί το τέλος του Κρέοντα που και αυτός είχε ασεβήσει στους θεούς όταν διέταξε να παραμείνει άταφο το πτώμα του Πολυνείκη.

*Παρά δὲ κυανέαιν σπιλάδοιν διδύμας ἀλός / ἀκταὶ Βοσπόριαι ἰδ' ὁ Θρηκῶν <ήϊων > /
Σαλμυδησός, ἴν' ἀγχίπολις Ἄρης / δισσοῖσι Φινείδαις / εἶδεν ἀρατὸν ἔλκος / τυφλωθὲν ἐξ
ἀγρίας δάμαρτος / ἀλαὸν ἀλαστόροισιν ὀμμάτων κύκλοις / ἀραχθέντων ὑφ' αἵματηραῖς /
χείρεσσι καὶ κερκίδων ἀκμαῖσιν :* Το τρίτο πρόσωπο είναι η *Κλεοπάτρα*, κόρη του Βοριά και της Ωρείθυιας, κόρης του βασιλιά της Αθήνας Ερεχθέα. Από τον γάμο της με τον Φινέα, γιο του Αγήνορα και βασιλιά της Σαλμυδησοῦ της Θράκης, απέκτησε δυο γιούς, τον *Πλήξιππο* και τον *Λανδίωνα*. Ο Φινέας *φυλάκισε* την Κλεοπάτρα για να νυμφευθεί την Ειδοθέα, κόρη του Κάδμου, η οποία τύφλωσε τα παιδιά της Κλεοπάτρας. Η κατάσταση της Κλεοπάτρας γίνεται τραγική αν αναλογιστούμε την θεϊκή καταγωγή της καθώς ο Ερεχθέας ήταν γιος του Ηφαίστου και της Γης, συγκρινόμενη με την ευτυχισμένη παιδική ηλικία της. Η μοίρα της Κλεοπάτρας και των παιδιών της δεν μοιάζει με την μοίρα της Αντιγόνης αλλά όχι μόνο δεν μπόρεσαν οι τρεις τους να ξεφύγουν το πεπρωμένο τους αλλά αυτό ήταν τόσο τραγικό όσο και της Αντιγόνης.

Ἄρπυια

Ασκήσεις σχολικού βιβλίου -Απαντήσεις

1. Πώς συνδέεται το στάσιμο με το προηγούμενο επεισόδιο;

Απάντηση

Ο χορός συγκινείται από τον θρήνο της Αντιγόνης και επηρεασμένος από τα παράπονά της ότι πεθαίνει ανύπαντρη, άφιλη, άκλαυτη θα της υπενθυμίσει τρία μυθικά πρόσωπα που είχαν την ίδια με αυτή μοίρα με σκοπό να την παρηγορήσει και να της επιβεβαιώσει ότι το *πεπρωμένον φυγεῖν ἀδύνατόν ἐστι*.

2. Ο χορός χρησιμοποιεί τρία μυθικά πρόσωπα που είχαν την ίδια μοίρα με την Αντιγόνη. Ποια κοινά στοιχεία έχουν αυτά με την Αντιγόνη και τι επιδιώκει να επιτύχει με την αναφορά αυτή;

Απάντηση

Η απόφαση του Κρέοντα να φυλακίσει την Αντιγόνη σε πετρόχτιστη υπόγεια σπηλιά παραλληλίζεται με τη μοίρα των τριών μυθικών προσώπων:

α. της *Δανάης* που κλείστηκε από τον πατέρα της σε χάλκινο κουβούκλιο για να μην γεννήσει γιο από τον οποίο θα κινδύνευε ο θρόνος του αλλά ο Δίας, με τη μορφή χρυσής βροχής εισχώρησε στη φυλακή της Δανάης και από αυτή την ένωση γεννήθηκε ο Περσέας, *Ζηνός ταμιεύεσκε γονάς χρυσορύτους*, ο οποίος σκότωσε τον παππού του και του πήρε τον θρόνο·

β. του *Λυκούργου*, του βασιλιά των Ηδωνών της Θράκης που και αυτός κλείστηκε σε φυλακή από τον θεό Διόνυσο επειδή προσπάθησε να εμποδίσει τη λατρεία του, όμως *κεῖνος ἐπέγνων μανίαις / ψαύων τὸν θεὸν ἐν κερτομίοις γλώσσαις* και, στη φυλακή, κατάλαβε το λάθος του·

γ. του *Φινέα*, του βασιλιά της θρακικής Σαλμυδησσού του οποίου τα παιδιά που είχε αποκτήσει με την πρώτη του γυναίκα, την Κλεοπάτρα τύφλωσε, με τις σαΐτες του αργαλειού, η δεύτερη γυναίκα του Ειδοθέα, *εἶδεν ἀρατὸν ἔλκος / τυφλωθὲν ἐξ ἀγρίας δάμαρτος / ἀλαὸν ἀλαστόροισιν ὀμμάτων κύκλοις / ἀραχθέντων ὑφ' αἱματηραῖς / χεῖρεςσι καὶ κερκίδων ἀκμαῖσιν*.

Και στα τρία παραδείγματα ο χορός υποστηρίζει ότι κανείς δεν μπορεί να αποφύγει την ακατανίκητη δύναμη της μοίρας ούτε με τον πλούτο ούτε με τον πόλεμο ούτε με τα φρούρια ούτε με την ταχύτητα των πλοίων, *Ἄλλ' ἀμοιριδία τις / δύνασις δεινά' / οὔτ' ἂν νιν ὄλβος οὔτ' Ἄρης, / οὐ πύργος, οὐχ ἀλίκτυποι / κελαιναὶ νᾶες ἐκφύγοιεν*.

3. Η δύναμη της μοίρας κατέχει κυρίαρχη θέση στην ποίηση του Σοφοκλή. Με ποιον τρόπο ο χορός υποδηλώνει τη δύναμή της;

Απάντηση

Οι Έλληνες της αρχαιότητας, από τους πρώτους ιστορικούς αιώνες, ανέβασαν τη μοίρα στο πάνθεον της θρησκείας τους και, ειδικότερα, στο βάθρο της Μεταφυσικής. Την έκαναν θεότητα, συνοδευόμενη από δύο άλλες θεότητες. Σύμφωνα με τον Ησίοδο οι τρεις θεότητες καθόριζαν τη μοίρα και το πεπρωμένο του ανθρώπου. Η *Κλωθώ* είναι η πρώτη η οποία έκλωθε το νήμα της ζωής του ανθρώπου και καθόριζε τη χρονική διάρκεια του. Η *Λάχεση*, η δεύτερη, είναι εκείνη που διένειμε τα καλά και τα κακά και η τρίτη, η γερασμένη, κακόσχημη, θεότητα, η *Άτροπος*, η οποία με τα μυτερά της δόντια έκοβε, αναπάντεχα, το νήμα της ζωής.

Η *αυθαίρετη* επέμβαση της μοίρας, κατά την αρχαία μυθολογία, στους οίκους επωνύμων βασιλέων ήταν σύνηθες φαινόμενο. Παλαιά αμαρτήματα προγόνων (ασέβεια προς τους θεούς, τους άγραφους και τους γραφτούς νόμους, αλαζονεία) βάραιναν και τους απογόνους με βαρύ τίμημα. Πολλά είναι τα παραδείγματα από την αρχαία δραματουργία. Οι δραματουργοί απέδιδαν τα μεγάλα δεινά στην επέμβαση της μοίρας σε όλες τις παραμέτρους της. Την θεωρούσαν άτεγκτη και παντοδύναμη.

Ο Αισχύλος (525-456 π.Χ.) για τον Αγαμέμνονα είναι απόλυτα κατηγορηματικός: «Είναι αδύνατο να ξεφύγεις από ό,τι σου γράφει η μοίρα σου». Την ίδια περίπου άποψη διατυπώνει και ο ποιητής Πίνδαρος (518-452 π.Χ.): «Η μοίρα τα ορίζει και τα κατεργάζεται όλα».

Σε νεότερους χρόνους υποστηρίχθηκε η γνώμη ότι η μοίρα για τους Αρχαίους υπήρξε το *πρόσχημα*, το προκάλυμμα για να καλύψουν τα μεγάλα λάθη και τις παραλείψεις τους. Άραγε η μοίρα ήταν το «άλλοθι» για να αποφύγουν οι Αρχαίοι τις προσωπικές και κοινωνικές ευθύνες τους;

Η αρχαία φιλοσοφία, αρκετά ενωρίς, στο πρόβλημα της μοίρας, προσπάθησε να δώσει μία *λογική εξήγηση* του φαινομένου. Ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης περιορίζουν αρκετά την παντοδυναμία της μοίρας, γιατί αναγνωρίζουν στον άνθρωπο την ικανότητα να γίνει με την

ελεύθερη βούληση (Πλατωνική θεωρία «Περί ψυχής») ο δημιουργός προσωπικών έργων και της εξέλιξης του.

<https://el.wikipedia.org/>

Εδώ η μοίρα παρεμβαίνει και σφραγίζει τη ζωή της Αντιγόνης αλλά αυτό είναι αποτέλεσμα των επιλογών της. Το ίδιο θα συμβεί και με τον Κρέοντα. Η οικογένειά του θα αφανιστεί και αυτή ως αποτέλεσμα των δικών του επιλογών. Η μοίρα αποδυναμώνεται.

Βέβαια ο χορός αναφέρει τα τρία μυθολογικά παραδείγματα, προφανώς για να παρηγορήσει την Αντιγόνη και να της πει ότι η μοίρα χτυπά αδιακρίτως και δεν λαμβάνει υπόψη ούτε την θείκη καταγωγή. Ωστόσο, στην Αθήνα του 5^{ου} αι. η δημοκρατία και η ελεύθερη επιλογή αποτελούν την καθημερινότητα των πολιτών και η μοίρα είναι και αποτέλεσμα των *συνειδητών αποφάσεων* του ανθρώπου. Η Αντιγόνη ως πολίτις ευρισκόμενη σε δίλημμα, έπρεπε να πάρει τις αποφάσεις της. Απέναντί της στέκεται εμπόδιο ο Κρέων ως άρχοντας του οποίου οι εντολές πρέπει να γίνουν σεβαστές.

Ο θεός γνωρίζει εκ προοιμίου την χρήση της ελευθερίας από τον άνθρωπο. Αυτή η ελευθερία είναι η συνισταμένη των φυσικών δικαιωμάτων αλλά και εκείνων που έχουν θεσμοθετηθεί από την πολιτεία ώστε να διασφαλίζεται η κοινωνική συνύπαρξη. Άρα στην φιλοσοφία του 5^{ου} αι. ο άνθρωπος δεν είναι άμοιρος ευθυνών για την έκβαση που θα έχει η ζωή του. Άλλωστε ο ίδιος ο χορός ψέγει την Αντιγόνη επειδή παρέβη την εντολή του άρχοντα αλλά και συμπάσχει μαζί της επειδή σεβάστηκε το νόμο των θεών και για τον λαό το εθιμικό δίκαιο είναι ηθικό δίκαιο και πρέπει να είναι απαράβατο.

Ο χορός αποτελείται από ανθρώπους μεγάλης ηλικίας, μέσης νοημοσύνης, με το φόβο του άρχοντα, επομένως η αίσθηση που έχουν για την μοίρα διακατέχεται από την αγωνία για το άγνωστο και την αγωνία του θανάτου.

Είναι δύναμη δεινή η μοίρα και δεν μπορούν να της ξεφύγουν πλούτη, πόλεμοι, πύργοι και καράβια *άλλ' ά μοιριδία τις / δύνασις δεινά' / ούτ' άν νιν όλβος ούτ' Άρης, / ού πύργος, ούχ άλίκτυποι / κελαιναί νᾶες έκφύγοιεν*, αλλά όλα αυτά από τον άνθρωπο φτιάχνονται και από αυτόν εξαρτάται αν θα υπάρχουν ή θα αλωθούν. Από την άλλη ο Λυκούργος τα έβαλε με τον

θεό, στερνή του γνώση και τρέλα του να θέλει το θεό να μαγαρίσει *κεῖνος ἐπέγνω μανίαις ψαύων τὸν θεὸν ἐν κερτομίοις γλώσσαις.*

Οι μοίρες είναι αγέραστες και συντρίβουν ὅποιον βρουν στο διάβα τους ὅπως συνέτριψαν και τους Φινεΐδες που τύφλωσε η κακιά μητριὰ από φθόνο για τους προγόνους της. Οι ανθρώπινες ενέργειες είναι εκείνες που προκαλοῦν δράση και αντίδραση. *Πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος.*

4. Στο στάσιμο είναι έντονο το λυρικό στοιχείο το οποίο παρουσιάζεται :

- α. με εικόνες και μεταφορές
- β. με περιπέτεια και δραματική ένταση
- γ. με επαναλήψεις και προσωποποιήσεις
- δ. με περιγραφή και πολυσύνδετα

Να σημειώσετε με X τα σωστές απαντήσεις :

Απάντηση

Και οι 4 απαντήσεις ισχύουν

Ο Λυκούργος τιμωρείται από τον Διόνυσο και καταληφθείς από μανία επιτίθεται στη γυναίκα του, λεπτομέρεια από κρατήρα της Απουλίας 350-340 π.Χ.

Συμπληρωματικές ασκήσεις

1. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση :

Στη λέξη *ἄστυ* η γενική είναι

- α. ἄστεος
- β. ἄστεως

Απάντηση

β. ουδέτερο, φωνηεντόληκτο ακατάληκτο

2. *νᾶες, φῶς* : Να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις ενικού και πληθυντικού αριθμού.

Απάντηση

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
γενική	<i>νεώς</i>	<i>φωτός</i>	<i>νεών</i>	<i>φώτων</i>
δοτική	<i>νηί</i>	<i>φωτί</i>	<i>ναυσί</i>	<i>φωσί</i>
αιτιατική	<i>ναῦν</i>	<i>φῶς</i>	<i>ναῦς</i>	<i>φῶτα</i>

3. Να μεταφέρετε τα ρήματα στο πρόσωπο, τον χρόνο και την ἐγκλίση που ζητούνται :

<i>ἄγομαι</i>	ευκτ. μέλλοντα, γ' πληθ. προσ.
<i>μέλλω</i>	προστακτ. παρακειμ. γ' πληθ. προσ.
<i>πάσχω</i>	υποτακτ. αορ. β', β' ενικό πρόσωπο
<i>ἀλλάξαι</i>	ευκτική αορίστου γ' ενικό προσ.
<i>κατεζεύχθη</i>	οριστ. ενεστ. γ' πληθ. προσ.

Απάντηση

<i>ἄγομαι</i>	ευκτ. μέλλοντα, γ' πληθ. προσ.	<i>ἄξοιντο</i>
<i>μέλλω</i>	προστακτ. παρακειμ. γ' πληθ. προσ.	<i>μεμεληκότες ἔστων ἔστωσαν</i>
<i>πάσχω</i>	υποτακτ. αορ. β', β' ενικό πρόσωπο	<i>πάθης</i>
<i>ἀλλάξαι</i>	ευκτική αορίστου γ' ενικό προσ.	<i>ἀλλάξαι</i>
<i>κατεζεύχθη</i>	οριστ. ενεστ. γ' πληθ. προσ. μέσης και ενεργ. φ	<i>καταζεύγνυνται καταζευγνύασι</i>

4. Η ιστορία της Δανάης μοιάζει με την ιστορία της Αντιγόνης ως προς:

- α. τη γέννηση ενός παιδιού που θα δολοφονούσε τον παππού του,
- β. τη σύλληψη παιδιού από το Δία

- γ. την μεταμόρφωση του Δία σε χρυσή βροχή για να συνευρεθεί μαζί της,
- δ. τον εγκλεισμό της σε χάλκινο κιβούρι.

Απάντηση

δ

5. Η ιστορία του *Λυκούργου* μοιάζει με την ιστορία της Αντιγόνης ως προς:

- α. τη διακωμώδηση του θεού Διονύσου,
- β. το χτίσιμό του σε πετρώδη φυλακή,
- γ. την επίγνωση του λάθους του,
- δ. τον εγκλεισμό του σε χάλκινο κιβούρι.

Απάντηση

β

6. Η ιστορία του Φινέα μοιάζει με την ιστορία της Αντιγόνης ως προς:

- α. την τύφλωση των δυο αγοριών του από την Κλεοπάτρα, τη μητριά τους,
- β. την καλή καταγωγή,
- γ. την τραγικότητα της Μοίρας που έπληξε την μητέρα τους,
- δ. τον εγκλεισμό του σε χάλκινο κιβούρι.

Απάντηση

γ

7. Να συνδέσετε τις δυο στήλες :

α. <i>άλαόν</i>	1. <i>ἄλς + κτυπῶ</i>
β. <i>ὄλβος</i>	2. <i>ἄγχι + πόλις</i>

γ. <i>άλικτυποι</i>	3. εβίβα
δ. <i>εύιον</i>	4. <i>ά + λάω</i>
ε. <i>άγχίπολις</i>	5. ευτυχής

Απάντηση

α 4, β 5, γ 1, δ 3, ε 3

8. Να σημειώσετε Χ στο σωστό ή λάθος, αν θεωρείτε ότι η αντίστοιχη απάντηση είναι σωστή ή λανθασμένη :

- α. Ο χορός παραλληλίζει την τύχη της Αντιγόνης με την τύχη της μυθικής Δανάης.
- β. Η Αντιγόνη, στο θρήνο της, επικαλείται την Ισμήνη.
- γ. Η Αντιγόνη μνημονεύει την ευσέβειά της.
- δ. Ο χορός πιστεύει ότι οι Μοίρες είναι αγέραστες.
- ε. Ο χορός πιστεύει ότι οι Μοίρες δεν φείδονται ούτε της βασιλικής ή θεικής καταγωγής..

Απάντηση

α Σ, β Λ, γ Σ, δ Σ, ε Σ.

9. i. Το δραματικό στοιχείο της τέχνης του Σοφοκλή είναι :

- α. η αλαζονική συμπεριφορά του Κρέοντα,
- β. η διπλωματική συμπεριφορά του Αίμονα,
- γ. η αμφίσημες εκφράσεις όλων των προσώπων

Απάντηση

γ

ii. Με τα λόγια του ο χορός:

α. παρηγορεί την Αντιγόνη,

β. της συμπαραστέκεται,

γ. αναγνωρίζει ότι οι πολίτες οφείλουν υπακοή στο νόμο.

Απάντηση

α β γ, είναι όλα σωστά.

10. *παῖ, ἀνδρῶν* : Να κλιθούν στις πλάγιες πτώσεις.

Απάντηση

<i>παιδός</i>	<i>ἀνδρός</i>	<i>παιδων</i>	<i>ἀνδρῶν</i>
<i>παιδί</i>	<i>ἀνδρί</i>	<i>παισί</i>	<i>ἀνδράσι</i>
<i>παῖδα</i>	<i>ἄνδρα</i>	<i>παῖδας</i>	<i>ἄνδρας</i>

Ο Φινέας επικαλείται τους θεούς.

Χαρίκλεια Μυττά, φιλόλογος

ΑΡΝΟΣ
Online Education

Χαρίκλεια Μυττά, φιλόλογος

